

УДК 316+323.1+070

DOI [https://doi.org/10.20535/2706-5626.2025.3\(67\).343362](https://doi.org/10.20535/2706-5626.2025.3(67).343362)

ВИСВІТЛЕННЯ ТЕМИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ У БРЕТОНСЬКИХ МЕДІА У 2014–2025 РР.¹

Вісько Г. Г.,

*здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри соціології*

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID ID: 0000-0002-6774-005X

hannawissko@yahoo.com

Федорченко-Кутуєв П. В.,

доктор соціологічних наук, професор,

незалежний дослідник, м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0002-6997-6306

p.kutuev@gmail.com

Стаття є подальшим розвитком та застосуванням концепцій історичної соціології у синтезі з мікросоціологічними підходами до вивчення динаміки розбудови націй у контексті формування та функціонування модерну на прикладі західноєвропейського досвіду, а саме Бретані у контексті французької версії модерної національної держави. Емпіричним підґрунтям статті є матеріали незалежного бретонського онлайн-медіа Agence Bretagne Presse на тему російської агресії проти України від анексії Криму до подій повномасштабного вторгнення включно. Оскільки Бретань є регіоном Франції з яскраво вираженою локальною та мовною ідентичністю і автономістськими настроями, автори при аналізі наративів у бретонських медіа пропонують брати до уваги напрацювання Монтсеррат Гібернау про демократичний націоналізм та космополітизм, гіпотези сецесії, постколоніальні та націотворчі процеси в сучасній Бретані. У статті демонструється, що ідея захисту та підняття престижу бретонської мови проходить червоною ниткою через процеси національно-культурного відродження і консолідує політичні сили Бретані. Окрім того ідеологія панкельтизму – символічного єднання кельтських націй як продукт деколонізаційних, сецесійних, націоналістичних і водночас космополітичних процесів так само може впливати на сприйняття бретонською інтелектуальною елітою подій злочинної російської агресії проти України. Результати такого аналізу можуть слугувати корисним інструментом для дипломатичних зусиль України – як держави, так і громадянського суспільства – з огляду на глобальну проекцію української м'якої сили.

Ключові слова: конфлікт, держава, модерн, націотворення, Бретань, кельти, соціальний рух, національний рух, інтернет-медіа, російсько-українська війна.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Повномасштабна війна росії проти України стала викликом світовому порядку, дала поштовх гострим дискусіям про новий переділ світу, приголомшила міжнародну демократичну спільноту грубим порушенням системи безпеки в Європі та змусила шукати спільні стратегії подолання кризи. Ба більше, криза та конфлікти модерного соціального порядку як у національних, так і глобальному вимірах робить імперативним соціологічне

¹ Деякі результати цієї розвідки були представлені у вигляді тез на III Міжнародній науково-практичній конференції «Україна у просторі соціальних комунікацій: суспільство, медіа, рефлексії війни» (Київ, ДТЕУ, 28.02.2025)

теоретизування про реальні модерни, якщо перефразувати Джефрі Александера. Акцент на «принципі реальності» уможливорює синтез як платонівського за духом системного гомеостазу, який провіщав Талкот Парсонс зі конфліктною візією соціуму Томаса Гоббса (force and fraud, як сам Парсонс критично резюмував суть вчення англійського мислителя²). Без сумніву, уже три повних роки російсько-українська війна є однією з найактуальніших тем у світовому медіапросторі. Дослідник динаміки міжнародних відносин Степан Віднянський (Віднянський, 2024) здійснив детальний аналіз динаміки тенденцій у ставленні світових партнерів (із фокусом на країнах Європи та НАТО) до підтримки України. Дослідник зробив ремарку про вкрай негативний вплив російської пропаганди, яка вправно грає на чутливих темах громадської думки всередині країн-партнерів України, особливо тих, чия підтримка є найактивнішою, наприклад, у Франції. Франція є унітарною державою з багаторівневим самоврядуванням і з яскраво вираженими регіональними ідентичностями й сецесійними настроями (Бретань, Корсика). Відтак, дослідницький погляд класичної історичної соціології з її концентрацією на «масштабних структурах та довготривалих процесах» (Ч. Тіллі), має доповнюватися увагою до феноменів на рівнях мікро та мезо для створення більш багатовимірної картини національних рухів у контексті функціонування модерних держав. Такий підхід є подальшим розвитком розмислів Вільяма Сьюелла про гетерогенну природу структури та її симбіотичний зв'язок з агентністю у контексті його дискусії з Тедом Скоппол (Sewell, 1992). Розуміння таких особливостей в інтелектуальній площині сприятиме багатовимірному теоретичному будівництву в сфері історичної соціології модерну та конфліктів у межах модерного соціального порядку, а у сфері практичній допомогатиме ефективно налагоджувати конструктивний дипломатичний діалог із політичними акторами та лідерами думок на рівні громад, департаментів, регіонів, а відтак здійснювати ефективну проекцію української м'якої влади. Саме цим і зумовлена **актуальність** статті.

Націотворчі пошуки бретонців тісно пов'язані з Емзавами – рухами мовного і культурного відродження. Науковці ідентифікують три Емзави – Емзав 19 століття до початку 1 світової війни, Емзав між двома світовими війнами та динамічний Емзав сьогодення, від 1946 року (Calvez, 2000; Gibson, 2006). Третій Емзав спрямований на активну популяризацію бретонської мови та елементів бретонської ідентичності через масову культуру і на передачу бретонської мови як ядра національної ідентичності майбутнім поколінням. Після невдалого завершення другого Емзаву та багаторічних систематичних утисків бретонської мови в сфері освіти саме під час третього Емзаву у 1970-х рр. були започатковані двомовні школи Diwan (брет. «зерно»), які, попри фінансові та політичні виклики, вселяють реалістичні сподівання щодо закріплення статусу бретонської мови в освіті поруч із французькою мовою (Mendel, 2004; Cole & Pasquier, 2023). «Бретонська мова являє собою найпотужнішу символічну причину, здатну мобілізувати бретонських політичних акторів усіх політичних переконань, водночас вона також дала поштовх деяким із найефективніших соціальних рухів», пишуть (Cole & Pasquier, 2023: 1083).

Політичний вимір третього Емзаву (політичні партії та об'єднання, покликані представляти інтереси бретонської спільноти на регіональному, державному та європейському рівні, сприяти політичній соціалізації бретонців) також наявний. Без сумніву, вагомою особливістю сьогоденного бретонського мовного та культурного відродження і націотворення є присутність культурних, соціальних і політичних акторів у віртуальному просторі, зокрема у соціальних медіа, поява бретономовного інтернет-контенту різноманітних тем і жанрів, зростання кількості інтернет-юзерів, готових споживати такий контент та активно використовувати бретонську мову в інтернет-спілкуванні (Davies-Deacon 2022; 2024; Hicks, 2017).

Окрім бретонської мови, інтернет-користувачі послуговуються, очікувано, активно французькою мовою. Поруч із артикулюванням своїх політичних прагнень, бретонські політики, журналісти та блогери реагують і на актуальні міжнародні події, серед них – воєнна агресія росії проти України. **Метою** цієї розвідки є розкриття особливостей висвітлення бретонськими інтернет-медіа теми цієї війни через призму сподівань і викликів бретонської спільноти на тлі перебігу їхніх націотворчих процесів. Оскільки матеріалами для розвідки є тексти – статті, дописи, комюніке, відкриті листи, то у якості методу дослідження ми обрали якісний наративний аналіз даних.

Виклад основного матеріалу. Спершу пропонуємо зробити огляд ідей, якими сповнений сучасний процес бретонського націотворення. Говорячи про бездержавні нації (а бретонську націю можна визначити як бездержавну, оскільки на сьогодні вона не має власного державного утворення (на відміну, приміром, від Сполученого Королівства після децентралізації / devolution), інкорпорована у французьку державу, Бретань є адміністративною одиницею унітарної Франції, бретонці є громадянами Франції, хоча й з яскраво вираженою локальною ідентичністю), Монсеррат Гібернау розрізняє демократичний і недемократичний націоналізм (етнонаціоналізм, етноцентризм, що спирається на

² Детальніше про соціологічне трактування динаміки модерну/модернів та держав: (Кутуєв, 2016)

віру в зверхність окремої етнічної групи) і обґрунтовує думку про те, що демократичний націоналізм бездержавних етносів співіснує з ще одним їхнім прагненням – космополітизмом, обидва явища при цьому мають своїх «спільних ворогів», за висловом Гібернау: ксенофобію, нетолерантність та несправедливість. Космополітизм передбачає почуття відданості ідеї глобального рівноправ'я та приналежності інтернаціональній людській спільноті (Guibernau, 2007, p. 176-181). Такий тип націоналізму можна спостерігати на сучасному етапі бретонського націотворення, хоча не можна заперечувати й етноцентричні нахили серед деяких політичних акторів, які втім ми би не вважали популярними й впливовими.

Роланд Штурм з опорою на теоретичні напрацювання Монтсеррат Гібернау систематизував форми націоналістичного самовизначення – від акомодатції до федералізму та міжнародних гарантій регіональних автономій. Бретань, на його думку, є прикладом довгострокової акомодатції з прийняттям регіонально зумовлених особливих норм регулювання (Guibernau, 2007; Sturm, 2022, p. 446). Також Р. Штурм зібрав чотири гіпотези щодо причин та сутності явища сецесії в Європі й зазначив, що жодна з них не може однозначно, за єдиним зразком описати той чи той випадок виникнення настроїв. Проте усвідомлення можливих витоків допомагає зрозуміти особливості різнобічної рецепції бретонськими медіа російської агресії проти України Ці гіпотези такі:

- гіпотеза персистенції, наполягання (Persistenzhypothese) – ідеться про етнічну групу, чию ідентичність та існування як таке піддавали сумнівам, і яка згодом, після тривалих політичних утисків, віднайшла потенціал вимагати свої права (Р. Штурм так описує етнонаціоналізм);

- гіпотеза політизації (Politisierungshypothese) пояснює сецесію як наслідок латентного конфлікту центру та периферії всередині держави, коли виникають субдержавні меншини (substaatliche Minderheiten) – т.зв. «нові націоналізми», і їхні сепаратисти декларують приналежність до окремої власної нації, обґрунтовуючи це індивідуальним рішенням меншини, з одного боку (суб'єктивний аргумент), та, з іншого боку, факторами, що об'єднують цю групу воєдино – історія, мова, релігія (об'єктивний аргумент);

- гіпотеза батьківщини (Heimathypothese) висвітлює усвідомлення відмінностей «ми» – «інші» з подальшим прийняттям «територіального імперативу», що постає «з біологічної необхідності гарантії походження» – варіація етнонаціоналізму, теорії ґрунту;

- гіпотеза експлуатації (Ausbeutungsthese) стверджує, що сецесійні настрої виникають як наслідок суспільної думки про те, що той чи той регіон не може скористатися сповна своїм капіталом і, як наслідок, жити краще, ніж живе, оскільки його місцеві багатства й блага відчужує політичний центр, наприклад, для підтримки менш успішних регіонів. (Sturm 2022: 446-447)

Серед ідейних особливостей третього Емзаву можна, крім того, назвати – у світлі постколоніальних процесів – і солідарність культурних і політичних акторів Бретані, яку вони часто представляють як внутрішню колонію³, з іншими колишніми колоніями та поневоленими народами, зокрема, симпатії до негритюду, іноді – ресентимент. Почуттям солідарності та єдності з іншими регіонами та колишніми колоніями Франції сприяли спільна для них довготривала авторитарна мовна та освітня політика з нав'язуванням псевдоісторичних міфів та наступами на їхні мови та діалекти, а також економічне домінування Парижа над периферійними провінціями, що призводило, між іншим, до економічних криз (Williams, 2007: 125–134).

Дослідники (Cole & Pasquier, 2024) розмірковують про двобічну природу Бретані на політичній мапі Франції та Європейського Союзу: успішна соціальна мобілізація на місцях із одночасним лобюванням спільних «панбретонських» культурних, освітніх, економічних, політичних інтересів регіону на національному та європейському рівні. Найуспішнішими результатами соціальної мобілізації автори називають вищезгадані двомовні школи Diwan та соціальний рух Bonnets rouges (Червоні Ковпаки)⁴ 2013 року. І, як ми вже вище навели їхню тезу, важливим фактором, що мобілізує політичних та культурних акторів будь-яких поглядів та спрямувань, є бретонська мова як наріжна складова ідентичності регіона Бретань.

Нарешті слід згадати й ідеї панкельтизму, якими також насичені культурні та політичні процеси у Бретані. Сьогодні панкельтизм – це ідеологія об'єднання шести кельтських націй у символічну

³ Рух щодо викриття явища внутрішнього колоніалізму як один з проявів деколонізаційних процесів розпочався у 1960-х рр.; бретонські активісти – серед них і літературні діячі, які себе позиціонували не тільки митцями, а і першочергово політичними активістами – відігравали в ньому одну з ключових ролей (Williams, 2007; Calvert, 2001: Hechter, 1975)

⁴ Образ Червоних Ковпаків учасники сучасного руху запозичили із повстання 17 століття проти надмірного оподаткування; цю історичну подію ми згадували в тезах конференції: Вісько Г. Г., Федорченко-Кутуєв П. В. Соціум Бретані перед модернізацією: конфлікти та перспективи національного будівництва у XVII столітті. *Фундаментальні та прикладні проблеми суспільства: історія, сьогодення, майбутнє* (м. Київ, 11.04.2024). С. 284–287.

співдружність для культурної, освітньої, економічної, соціальної співпраці та взаємопідтримки. Практичним втіленням ідей панкельтизму можна вважати організацію Кельтська Ліга⁵.

На тлі такого строкатого ідеологічного контексту та пам'яті про історико-політичні виклики Бретані можуть зародитися питання: а ким постаємо ми в очах бретонців у фокусі збройної агресії росії? Чи бачать вони в нас своїх товаришів у схожих історичних викликах, як-от деколонізація та національне визволення? Чи розуміють вони від самого початку геноцидальну сутність цієї війни? Чи, може, вони навпаки у своїй політичній уяві схильні ідентифікувати себе з терористичними угрупованнями ОРДЛО і, можливо, співчують їм?

Ми зробили спробу прослідкувати актуальність теми російської агресії проти України для жителів Бретані за допомогою засобів Google Trends. Хронологічні межі обирали з березня 2014 року (анексія Криму) до початку третьої декади серпня 2025 року, тобто, до моменту оформлення цієї статті. Запит сформулювали французькою (*guerre Ukraine*) і бретонською (*brezel rusian ukraineg*) мовами, проте бретономовний контент не вдалося відслідкувати. Це може бути пов'язаним, з одного боку, із відносно слабкою інтегрованістю бретонської мови в інтернет і, зокрема, у засоби та інструменти Google (наприклад, бретонська мова з'явилася на Google Translate лише в 2024 році) та, з іншого боку, (найімовірніше) відсутністю саме бретономовного запиту про війну росії проти України, адже, наприклад, запити з території Бретані, що містили інші бретономовні слова, наприклад, зі сфер повсякдення чи вивчення мови, як-от *brezhoneg* («бретонська мова»), *trugarez* («дякую»), *geriadur* («словник»), назви деяких популярних пісень чи бретонських страв, були наявні.

Тренд на запит *guerre Ukraine* (війна Україна) на території Бретані вперше зафіксований у березні-травні 2014 року (анексія Крима, російське вторгнення на Сході України), серпні 2014 року (бої за Іловайськ), потім – у лютому 2015 року (бої за Дебальцеве). Далі тренд із тенденцією спадання знову прослідковується аж із початком повномасштабної війни від кінця лютого – початку березня 2022 року до моменту написання статті у серпні 2025 року:

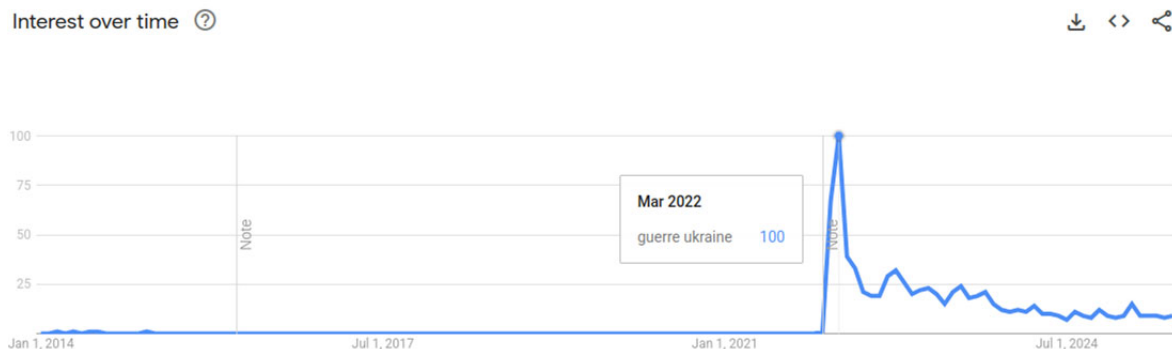

Рис. 1. Запит *guerre Ukraine* для регіона Бретань у часовому проміжку 1.01.2014-20.08.2025 на Google Trends.

Найпопулярніші споріднені запити до *guerre Ukraine* на території Бретані були такі (розділені знаком «;»):

У якості матеріалів для якісного аналізу ми обрали інтернет-майданчик Agence Bretagne Presse (ABP)⁶, який позиціонується як незалежне медіа, підтримуване донатами користувачів. Засновником є Філіп Арг'уарш, фізик та програміст, який є одночасно і автором численних аналітичних публікацій на ABP. Сайт має інтерфейс трьома мовами (французькою, англійською, бретонською), існує з 2003 року, декларує свободу вираження думки та об'єднує авторів із різноманітними політичними поглядами. У читачів є можливість коментувати матеріали. За створення та підтримку ABP Філіп Арг'уарш нагороджений у 2015 році Орденом Горностая – нагородою, яку вручають культурним та інтелектуальним діячам за значний внесок у розвиток та популяризацію бретонської культури та

⁵ Кельтська Ліга – міжнародна організація, заснована у 1961 році та, згідно з інформацією, поданою на їхньому офіційному сайті, покликана просувати та захищати політичні, культурні, соціальні та мовні права кельтських націй. Кельтськими націями визначаються нації-носії кельтських мов – ірландці, шотландці, валлійці, бретонці, менці, корнці. Офіційний сайт: <https://www.celticleague.net/>

⁶ Офіційний сайт ABP: <https://abp.bzh/>

Таблиця 1

Споріднені запити до запиту *guerre Ukraine* на Google Trends, регіон Бретань, Франція

Запити	Індекс у Google Trends
guerre russie; russie ukraïne	100
guerre russie ukraïne	99
russie	97
guerre en ukraïne	68
ukraïne direct; direct guerre ukraïne	37
la guerre en ukraïne	19
poutine	14
russie ukraïne direct; guerre ukraïne russie direct; guerre russie ukraïne direct	13
vladimir poutine; guerre en ukraïne russie; guerre ukraïne russie	9
vladimir poutine; guerre ukraïne en direct; guerre en ukraïne en direct	8
guerre ukraïne 2022	7
kiev	6
guerre ukraïne carte; carte ukraïne; guerre ukraïne russie kiev; guerre ukraïne russie france; guerre en ukraïne aujourd'hui	5
info guerre ukraïne	

мови⁷. Про АВР також відомо, що він разом із NHU Bretagne⁸, іншим незалежним медіа, є інформаційними партнерами асоціації «Bretagne réunie»⁹ («Об'єднана Бретань»), метою якої є прагнення до визнання кордонів регіона Бретань як історичної області, тобто, разом з Атлантичною Луарою. Крім того, АВР є інформаційним партнером уже згаданої Кельтської Ліги.

Тема російської агресії в Україні, очікувано, виринає на шпальтах бретонських медіа, при чому поодинокі репортажі на АВР траплялися з самого початку російського вторгнення у 2014 році. Загалом на цьому ресурсі за запитом *Ukraine* знайдено 144 документа. За запитом *Ukraine* (бретономовна назва) знайдено 10 документів. До 2014 року, а потім у часовому проміжку між 2016 та 2021 роками згадки про Україну в поодиноких текстах були здебільшого фрагментарними. У бретономовних документах згадки про Україну фіксуються лише з березня 2022 року. Перший, цілком присвячений проблемам нашої країни матеріал (і такою проблемою стало вторгнення росії на територію Крима), опубліковано 1 березня 2014 р. Пропонуємо розглянути окремі зразки текстів, розміщені на шпальтах Agence Bretagne Presse з 2014 року.

1. Стаття Філіпа Арґуарша від березня 2014 року французькою мовою «De l'illégitimité des frontières des États : pour la division de l'Ukraine» («Про нелегітимність кордонів держав: «за» поділ України») (7465 прочитань) пропонувала читачам варіант виходу з «української кризи», спричиненої вторгненням росії в Крим – «демократичний» референдум. Із тексту статті та коментарів до неї можна зробити висновок, що для бретонського читача події в Україні – від Майдану до анексії Крима стали неочікуваними, утім і достатньою інформацією про довгостроковий політико-історичний контекст, на тлі якого відбувалися згадані події, читачі не володіли. Для інформування Ф. Арґуарш стисло пояснив сучасний адміністративно-територіальний поділ України, запропонував порівняти його з варіантом мапи одинадцяти історичних областей України, які, за його приміткою, як і історичні області Франції (серед них – Бретань), більше не є актуальними. Журналіст провів екскурс в історію приєднання Крима до України й зробив ремарку, що від моменту входження півострова у склад Російської імперії у 18 ст. думкою жителів Крима про їхній статус і приналежність жодна держава не цікавилася. Автор статті підкреслив, що питання про легітимність російської інтервенції на територію України навіть не обговорюється, він однозначно засуджує дії агресора.

2. Двомовне французькою та бретонською мовами комюніке Бретонської Партії (Parti Breton / Strollad Breizh) (445 прочитань), видане в лютому 2015 року, представляло тогочасну позицію партії щодо російської агресії в Україні. Підзаголовок комюніке звучав так: «Дивимося на бретонську долю всередині французької долі. «Єдина і неподільна республіка» чи народний референдум?» Представники цієї партії потрактували ситуацію на Сході України як таку, що схожа з ситуацією у Бретані, та провели паралелі між Україною та Францією. У тексті документу було висловлено критику на адреси

⁷ Інформацію взято на сайті Інституту культури Бретані: <https://www.skoluhelavro.bzh/liste-hermines/philippe-argouarch/>

⁸ Офіційний сайт «NHU Bretagne»: <https://www.nhu.bzh/qui-sommes-nous/>

⁹ Офіційний сайт «Bretagne Réunie»: <https://www.bretagnereunie.bzh/qui-sommes-nous/>

українського уряду та урядів європейських країн і зроблено припущення про необхідність референдуму, за яким східні області самі би визначилися, як вони хочуть існувати – у складі унітарної України, як федеральне утворення, чи у складі росії. Очевидно, що міфічна паралель «Бретань – Донбас» має бути відкинута, проте цей документ Бретонської Партії демонструє, наскільки неоднорідною та викривленою вже тоді, 11 років тому, могла бути і є сьогодні оцінка російської агресії та українського опору їй деякими європейськими політичними акторами, наприклад, бездержавними етносами, в залежності від їхніх локальних історико-політичних викликів (Strollad Breizh, 2015).

3. Репортаж Філіпа Арґуарша французькою мовою (960 прочитань) у травні 2015 році був присвячений різним підходам у викладанні історії в школах України з акцентом на різниці між підходом на Сході та на решті території (у сприйнятті автора репортажу це читається, як дві України – «Україна проросійська» та «Україна Києва», а окуповану Донеччину він називає «нова Республіка Донецьк» – «la nouvelle République de Donetsk») з метою формування історичної пам'яті. У репортажі піддається критиці версія викладання історії для окупованого Сходу, просякнута російською пропагандою. Версія «іншої України – Київської» (формулювання автора аналізованого репортажу) має іншу версію історії та інші завдання пам'яті. Журналіст знаходить схожі епізоди в історії України та Бретані та схвально відгукується про переосмислення, наприклад, ролі УПА в контексті формування історичної пам'яті. Наостанок автор резюмує, що «режим Києва – це точно не фашисти, а демократи, набагато більше демократи, ніж росія путіна». (Argouarch, ABP, 2015).

4. Комюніке Кельтської Ліги (40 прочитань) англійською мовою, також розміщене на порталі ABP в серпні 2015 року, оприлюднює лист-відмову організації від участі у конференції, організованій «Антиглобалістським рухом Росії» у Москві, серед причин, зокрема, називається «російсько-українська напруга та прикрий конфлікт у Східній Україні», хоча це не є першопричиною відмови. Основною причиною відмови Кельтська Ліга обережно називає несумісність своїх принципів та завдань із сутністю російського «Антиглобалістського руху», який не має на меті антиглобалізацію та самовизначення націй *per se*, а сформувався як наслідок війни¹⁰. Кельтська Ліга не може підтримати конференцію в Москві, а натомість пропонує звернутися обом сторонам конфлікту до міжнародних організацій на кшталт ООН чи ОБСЄ (Celtic League, 2015).

5. Уже на початку 2016 року Кельтська Ліга опублікувала на ABP своєрідний постскрипtum до свого листа-відмови від 2015 року під назвою «Tea With Putin? I'm Glad We Never Went!» (26 прочитань). У публікації автор наголосив на правильності їхнього тодішнього рішення і назвав причини: близькість антиглобалістського руху до російського уряду; розуміння прагнень російського уряду побудувати зв'язки з сепаратистськими рухами Європи та завоювати їхню підтримку на тлі анексії Криму (в якому багато мовних міноритарних спільнот і чиї права росія, на відміну від прав російськомовної меншини, ігнорувала навіть у своїх інформаційних війнах проти України) та вторгнення на Схід України й тим самим доведення справ Європи до глобального кризового стану, порівнюваного з таким у Другій світовій війні (Celtic League, 2016).

6. У 2022 році другим за популярністю матеріалом серед читачів ABP (після статті про спалений заповіт Анни Бретонської) став аналітичний репортаж Філіпа Арґуарша під назвою «Заборона викладання російською мовою в Україні є причиною війни?» французькою мовою (7388 прочитань, 50 коментарів). Основною думкою цієї публікації стала така: якби Україна обрала для себе державну і мовну модель конфедерації, як у Швейцарії, а не модель, схожу з унітарною Францією, то, імовірно, можна було б уникнути конфлікту. Автор убачав у заходах української влади, спрямованих на охорону та зміцнення статусу української мови, антидемократичні утиски убік російськомовної меншини. Очевидно, що він ненавмисно провів некоректну паралель між статусом бретонської мови та спільноти у Франції та російськомовного населення в Україні, без заглиблення в історико-політичний контекст другої. На ці нюанси звернули увагу коментатори статті. Проте автор публікації все-таки наголосив, що мовна політика України – з якою він вочевидь не згоден – у жодному випадку не є виправданням російському вторгненню та погрозам путіна Європі. (Argouarch, ABP, 2022).

7. Два комюніке політика з Корсики, представника автономістської партії Femu a Corsica Франсуа Альфонсі французькою мовою опубліковані на ABP на початку березня (Alfonsi, ABP, 2022a) і на початку квітня (Alfonsi, ABP, 2022b) 2022 року (137 прочитань і 309 прочитань). Назва першого: «Чи дозволять Путіну йти до досягнення своїх «цілей»?» Політик зазначив, що попри героїчний спротив українців агресор має перевагу в повітрі та планує досягти своєї загарбницької мети чи-то шляхом війни, чи-то шляхом переговорів. Автор резюмує: якщо український спротив впаде, а загарбник буде просуватися, то йому відкриється шлях до подальшої агресії. «Країни Балтії, Молдова, Грузія – жодна з цих країн не має такого запасу населення, який би міг протистояти російській армії так, як це робить

¹⁰ Фактично, так звана конференція скликалася, щоби отримати міжнародну підтримку агресивних дій росії на території України (Радіо Свобода, 2015).

зараз Україна. Вони стануть наступними цілями. Не дати Путіну «досягти своїх цілей» в Україні – єдиний спосіб запобігти жажливій долі, що спіткатиме в Європі не лише українців». (Alfonsi, ABP, 2022a) У другому документі авторства Альфонсі «Війна в Україні: кінець Акту I, початок Акту II» подається стислий огляд попередніх воєнних подій, відзначається, що Україна виграла «битву за Київ» і таким чином врятувала свою суб'єктність і незалежність. «Не маючи змоги підкорити всю Україну, як це відбулося із Білоруссю, він [путін – *наше уточнення*] тепер прагне отримати половину її території, плануючи створити там якомога більшу, проросійську «Республіку Донбас», яка б відокремилася від решти України.» (Alfonsi, ABP, 2022b) У якості висновку формулюється ідея необхідності підтримки України, оскільки від її успішного протистояння залежить геополітичне майбутнє Європи.

8. Матеріал Філіпа Аргуарша французькою мовою про можливі наслідки для Бретані у випадку ядерної війни «Якщо одного дня буде ядерна війна, першим буде зруйновано острів Іль-Лонг» від 13.08.2022 року (2898 прочитань). Автор робить спробу передбачити, яким чином можливе застосування росією тактичної ядерної зброї відбулося би на регіоні Бретань («Цілком ймовірно, що ці локальні ядерні удари російської армії не призведуть до ядерної відповіді з боку Сполучених Штатів та кінця світу, тим більше, що Україна не входить до складу НАТО (дякую Меркель і дякую Саркозі)»), які місцевості Бретані можуть стати потенційними цілями у випадку малоімовірної, але можливої ядерної війни в Європі та як бретонці можуть використовувати локальне природне багатство – водорості для захисту від іонізуючого випромінювання. (Argouarch, ABP, 2022)

9. Анонс інтерв'ю письменника і тодішнього керівника асоціації з просування локальних продуктів Бретані *Produit en Bretagne*¹¹ Мало Буеселя дю Бурґа бретонською мовою для каналу Brezhoweb¹² (229 прочитань анонсу та 846 переглядів відео). В інтерв'ю ідеться про стан виробництва у Бретані й одним із обговорюваних питань є вплив російсько-української війни на економіку Бретані, який проявляється, зокрема, через підняття цін на сировину, енергоносії та локальні та імпортовані продукти харчування.

10. Дві публікації 2025 року, створені керівником ABP із залученням штучного інтелекту про проєкт Нідерландів «Павутиння» (Argouarch & ChatGPT, ABP, 2025a) для України (використання старих рибальських сіток як протидронового захисту, 722 прочитання) та про пропозицію перепрофілювати підприємство Fonderie de Bretagne у бік індустрії оборони та почати виготовляти зброю для України (Argouarch & ChatGPT, ABP, 2025b) (310 прочитань): представлені пропозиції проєктів конкретної допомоги, до яких могла би долучитися і Бретань.

Висновки. На прикладі аналізу матеріалів ABP видно, що бретонські інтелектуальні кола, по-перше, здебільшого засуджують російську агресію й усвідомлюють глобальніші масштаби загрози цього вторгнення та необхідність допомоги українцям; по-друге, чутливі до питань мовної політики щодо міноритарних меншин та децентралізації, розглядають модель унітарної України через призму такої моделі Франції та, з огляду на свої непрості взаємини з Парижем, можуть іноді вдаватися до невдалих з історичного боку аналогій, як-от Бретань-Донбас чи захист бретонської мови у Франції versus захист російської мови в Україні. Нарешті, очікувано, що, формуючи свою позицію щодо причин, сценаріїв війни та її наслідків, бретонські інтелектуальні кола міркують про її вплив на безпеку й благополуччя Бретані як регіону унітарної Франції та як окремішньої історичної області.

Як бачимо, висвітлення теми російської агресії проти України регіональними європейськими медіа потребує подальшого дослідження та детальнішого аналізу подібного контенту. Багатовимірне гасло Європейського Союзу «Єдність у різноманітті» розкривається зокрема і через регіональний та етнічний виміри. Через призму позицій, наприклад, представників бездержавних етносів Європи ми маємо можливість реалістично оцінити не тільки розуміння європейцями нас, а і краще осягнути історичні, політичні, соціально-економічні та культурні виклики, що поставали і постають всередині самих європейських держав.

Visko H., Fedorchenko-Kutuev P. Covering the topic of Russian aggression against Ukraine in the Breton media in 2014–2025

The article is the further development and application of the historical sociology concepts coupled with micro-sociological approaches to the study of the nation building and functioning of modernity based on the Western European experience, namely Breton in the context of the French version of the modern nation state. The empirical underpinnings of the article are materials from the independent Breton online media Agence Bretagne Presse on the topic of Russian aggression against Ukraine, from the annexation of Crimea to the events of a full-scale invasion. Since Brittany is a region of France with a pronounced local

¹¹ офіційний сайт асоціації «*Produit en Bretagne*» <https://www.produitenbretagne.bzh/>

¹² <https://abp.bzh/malo-bouessel-du-bourg-produet-e-breizh-hag-ekonomie-55330>

and linguistic identity and autonomist sentiments, the authors suggest the work of Montserrat Guibernau on democratic nationalism and cosmopolitanism, hypotheses of secession, postcolonial and nation-building processes in modern Brittany be taken in account when analyzing narratives in the Breton media. The authors of the article note the idea of protecting the Breton language and raising its prestige, which runs through the processes of national and cultural revival and consolidates the political forces of Brittany. In addition, the ideology of Pan-Celticism – the symbolic unity of Celtic nations as a product of decolonization, secession, nationalist and at the same time cosmopolitan processes – can also influence the perception of events of criminal Russian aggression against Ukraine by the Breton intellectual elite. The findings of the analysis can serve as a useful tool for Ukraine's diplomatic efforts – both the state and the civil society – with regards to global projection of the Ukrainian soft power.

Key words: conflict, state, modern, nation building, Brittany, the Celts, social movement, national movement, news website, russo-Ukrainian war.

Література:

1. Calvert, P. (2001). Internal colonisation, development and environment. *Third World Quarterly*, 22, 1, 51-63. Режим доступу: <https://library.fes.de/libalt/journals/swetsfulltext/11375740.pdf>
2. Calvez, R. (2000). *La Radio en langue bretonne*. Roparz Hemon et Pierre-Jakez Hélias: deux rêves de la Bretagne. Presses Universitaires de Rennes; Centre de Recherche Bretonne et Celtique, 330 p.
3. Cole, A. & Pasquier, R. (2023). The Bretons in French Politics: Regional Mobilization within and beyond the Central State. *Nationalities Papers* 51: 1074–1089, doi:10.1017/nps.2021.50
4. Davies-Deacon, M. (2022). Breton-language media: opportunities and challenges.
5. *Linguistic Minorities in Europe Online*. <https://doi.org/10.1515/lme.16122696>
6. Davies-Deacon, M. (2024). Breton in the online context: A new speaker community? In B. Arendt, & G. Reershemius (Eds.), *Heritage languages in the digital age. The case of autochthonous minority languages in western Europe* (pp. 77–100). (Multilingual Matters; Vol. 177). Multilingual Matters. Режим доступу: https://pureadmin.qub.ac.uk/ws/portalfiles/portal/541894046/chapter_mdd_20230711.pdf
7. Gibson, J. (2006). Language (revival) movements in the Celtic countries [5] Brittany. In: *Celtic culture. A historical Encyclopedia* (ed. J.Koch). ABC Clio, 1103–1105.
8. Guibernau, M. (2007). The Identity of Nations. *Polity*, 235 p.
9. Hechter, M. (1975). *Internal Colonialism: The Celtic Fringe in British National Development, 1536-1966*. Berkeley, University of California Press, xviii+361 p. Hicks, D. (2017). Breton – a digital language? The Digital Language Diversity Project. Режим доступу: https://www.dldp.eu/sites/default/files/documents/DLDP_Breton-Report.pdf
10. Кутуєв, П. (2016). Трансформації модерну: інституції, ідеї, ідеології. Херсон, Гельветика, 516 с.
11. Mendel, K. (2004). Regional Languages in France: The Case of Breton. In: *LSO Working Papers in Linguistics volume 4. Proceedings of WIGL 2*. University of Wisconsin-Madison, 65–75. <https://langsci.wisc.edu/wp-content/uploads/sites/1012/2019/01/09-Mendel.pdf>
12. Sewell, W. (1992). A Theory of Structure: Duality, Agency, and Transformation. *American Journal of Sociology*, 98, 1, 1-29. <http://rochelleterman.com/ir/sites/default/files/sewell%201992.pdf>
13. Sturm, R. (2022). Separatismus– und Sezessionsbewegungen in Europa. *GWP – Gesellschaft. Wirtschaft. Politik*, 71(4), 444-451. <https://doi.org/10.3224/gwp.v71i4.07>
14. Віднянський С. (2024). Російсько-українська війна та міжнародна спільнота: основні напрями, проблеми й деякі уроки західної підтримки України. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*, 33, 25-64. <https://doi.org/10.15407/mzu2024.33.025>
15. Вісько Г., Федорченко-Кутуєв П. (2024). Соціум Бретані перед модернізацією: конфлікти та перспективи національного будівництва у XVII столітті. *Фундаментальні та прикладні проблеми суспільства: історія, сьогодення, майбутнє* (м. Київ, 11.04.2024), 284–287. <https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/8b3fd43e878ead8dc671ad9bbcb1a40.pdf>
16. Williams H. (2007). *Postcolonial Brittany. Literature between Languages*. Peter Lang, 191 p.

Матеріали дослідження:

1. Біографія Філіпа Арг'уарша на сайті Institut Culturel de Bretagne: <https://www.skoluhelavro.bzh/liste-hermines/philippe-argouarch/>
2. Argouarch, Ph. (2014). De l'illégitimité des frontières des États : pour la division de l'Ukraine. Agence Bretagne Presse (ABP). <https://abp.bzh/de-l-illegimite-des-frontieres-des-etats-pour-la-division-de-l-ukraine-33090>

3. Strollad Breizh. (2015). Ukraine: l'Avis du Parti Breton/Ukraina: Ali Strollad Breizh. Agence Bretagne Presse (ABP). <https://abp.bzh/article.php/ukraine-l-avis-du-parti-breton-ukraina-ali-strollad-breizh-36487>
4. Argouarch, Ph. (2015). En Ukraine, l'histoire enseignée n'est plus la même à Kiev et à Donetsk. Agence Bretagne Presse (ABP). <https://abp.bzh/en-ukraine-l-histoire-enseignee-n-est-plus-la-meme-a-kiev-et-a-donetz-37274>
5. Celtic League (2015). League Declines Moscow Conference Invite. Agence Bretagne Presse (ABP). <https://abp.bzh/league-declines-moscow-conference-invite-38094>
6. Офіційний сайт Кельтської Ліги: <https://www.celticleague.net/>
7. Кремль і сепаратисти. Стаття на Радіо Свобода від 21 вересня 2015 року. <https://www.radiosvoboda.org/a/27261135.html>
8. Celtic League (2016). Tea with Putin? I'm Glad We Never Went. Agence Bretagne Presse (ABP). <https://abp.bzh/tea-with-putin-i-m-glad-we-never-went--39447>
9. Argouarch, Ph. (2022). L'interdiction de l'enseignement en russe en Ukraine à l'origine de la guerre? Agence Bretagne Presse (ABP). <https://abp.bzh/linterdiction-de-lenseignement-en-russe-en-ukrai-54572>
10. Alfonsi, F. (2022a). Комюніке Франсуа Альфонсі від 9.03.2022 на ABP. <https://abp.bzh/ukraine-laissera-t-on-poutine-aller-au-bout-de-ses--54629>
11. Alfonsi, F. (2022b). Комюніке Франсуа Альфонсі "Guerre en Ukraine : fin de l'acte Un, début de l'acte Deux" від 17.04.2022 на ABP. <https://abp.bzh/guerre-en-ukraine-fin-de-lacte-un-debut-de-lac-54917>
12. Argouarch, Ph. (2022). Si un jour il y a une guerre nucléaire, l'île longue sera détruite en priorité. Agence Bretagne Presse (ABP). <https://abp.bzh/guerre-nucleaire-l-ile-longue-sera-detruite-55788>
13. Анонс інтерв'ю Мало Буеселя дю Бурґа для Brezhweb на ABP. (2022). <https://abp.bzh/malo-bouessel-du-bourg-produit-e-breizh-hag-ekonomie-55330>
14. Argouarch, Ph. & ChatGPT. (2025a). Les filets de pêche usagés : une arme inattendue dans la guerre en Ukraine. Матеріал, створений ChatGPT на ABP. <https://abp.bzh/les-filets-de-peche-usages-une-arme-inattendue-dans-la-guerre-en-71251>
15. Argouarch, Ph. & ChatGPT. (2025b). Fonderie de Bretagne : ABP et l'IA avaient proposé la fabrication d'obus pour l'Ukraine dès janvier. Матеріал, створений Філіпом Арґуаршем із застосуванням ChatGPT на ABP. <https://abp.bzh/fonderie-de-bretagne-abp-et-l-ia-avaient-propose-la-fabrication--71549>

Стаття надійшла до редакції 05.09.2025

Рекомендована до друку 15.09.2025

Опублікована 17.11.2025